

Міністерство освіти і науки України
Національний аерокосмічний університет
«Харківський авіаційний інститут»

Кафедра «Психології» (№ 704)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Гарант освітньої програми



(підпис)

Максим ЖИДКО

(ім'я та прізвище)

« 28 » серпня 2025 р.

СИЛАБУС ОBOB'ЯЗKОВОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Авіаційно-космічна психологія

(назва навчальної дисципліни)

Галузь знань: 05 Соціальні і поведінкові науки

(шифр і найменування галузі знань)

Спеціальність: 053 Психологія

(код та найменування спеціальності)

Освітня програма: Психологія

(найменування освітньої програми)

Форма навчання: денна, дистанційна

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)

Силабус введено в дію з 01.09.2025 року

Харків – 2025 р.

Розробник: Олександр ТИНЬКОВ, доцент каф. 704, к. психол. н., доц.
(ім'я та прізвище, посада, науковий ступінь та вчене звання)

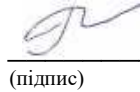
(підпис)



Силабус навчальної дисципліни розглянуто на засіданні кафедри психології
(№ 704)

Протокол № 1 від « 28 » серпня 2025 р.

Завідувач кафедри канд. психол. наук, доц.
(науковий ступінь та вчене звання)


(підпис)

Юрій ГУЛИЙ
(ім'я та прізвище)

Погоджено з представником здобувачів освіти:



Здобувачка освіти групи 710п (каф. 704) _____ Маргарита СТАРОДУБЦЕВА
(підпис) (ім'я та прізвище)

Загальна інформація про викладача

ПІБ: Тиньков Олександр Михайлович.

Посада: доцент каф. 707, к. психол. н., доц.

Перелік дисциплін, які викладає:

- Математичні методи в психології;
- Інженерна психологія та ергономіка;
- Авіаційно-космічна психологія;
- Психологія праці.

Напрями наукових досліджень: психологічний відбір операторів; дослідження психофізіологічного стану операторів; розробка методів контролю і управління стану операторів, штучний інтелект.

1. Опис навчальної дисципліни

Форма навчання – денна.

Семестр в якому викладається дисципліна – 8;

Дисципліна обов'язкова

Обсяг дисципліни:

Загальна кількість годин за навчальним планом – 90, кредитів ЄКТС – 3, загальна, лекції - 24 години, практичні заняття – 24 години (всього аудиторних занять – 48 годин), самостійна робота - 42 години.

Види занять – лекції, практичні заняття, самостійна робота здобувача.

Види контролю – поточний, модульний та підсумковий (семестровий) контроль (іспит).

Мова викладання – українська.

3. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета: Метою викладання навчальною дисципліни “Авіаційно-космічна психологія” є формування компетенцій, які спрямовані на поглиблення теоретичних уявлень визначення психофізіологічних особливостей функціонального стану людини при управлінні літальними апаратами для забезпечення надійності і безпеки польотів.

Завдання: Основні завдання вивчення дисципліни пов'язані з формуванням наступних загальних та професійних компетенцій:

1. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.
2. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.
3. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.
4. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).
5. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і

технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

6. Здатність оперувати категоріально-понятійним апаратом психології праці.

7. Здатність самостійно збирати та критично опрацьовувати, аналізувати та узагальнювати інформацію з різних джерел.

8. Здатність використовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій щодо професійно важливих якостей людини у праці.

9. Здатність самостійно планувати, організовувати та здійснювати психологічне дослідження діяльності робітників підприємств.

10. Здатність аналізувати та систематизувати одержані результати, формулювати аргументовані висновки та рекомендації щодо системи професійного відбору кандидатів.

11. Здатність до особистісного та професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку.

Компетентності, які набуваються:

1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях

2. В процесі вивчення дисципліни досліджується предмет і завдання авіаційнокосмічної психології.

3. Динаміка функціонального стану при виконанні трудової діяльності в авіації і космонавтиці.

4. Процеси сприйняття і уваги в діяльності польоту.

5. Здатність до засвоєння структури умінь і навиків що забезпечують рішення професійних завдань в звичайних і екстремальних умовах.

6. Здатність до засвоєння і формування льотних навиків.

7. Здатність розв'язувати структури трудових установок і мотивів трудової діяльності, закономірностей формування і перебудови цієї структури в авіації і космонавтиці.

8. Здатність розв'язувати емоційно-вольову напругу у польоті.

9. Здатність до засвоєння взаємозв'язок індивідуальних властивостей особи і психічних станів як чинників успішності і безпеки праці у галузі.

Очікувані результати навчання:

а) знання:

Визначати і прогнозувати психічні стани людини при виконанні трудової діяльності в системі «людина-літальний апарат»,

б) уміння:

1. Проводити психофізіологічні дослідження з метою вивчення і раціоналізації трудової діяльності в авіації і космонавтиці.

2. Визначати структуру професійних якостей льотчиків і космонавтів.

3. Проводити психологічний аналіз помилок в трудовій діяльності пілотів і космонавтів.

в) комунікація:

Навички використання інформаційних та комунікаційних технологій.

г) автономія та відповідальність:

Особісна автономія як чинник розвитку відповідальності у формуванні професіонала

Пререквізити: «Математичні методи в психології», «Психофізіологія», «Інженерна психологія та ергономіка»

Кореквізити: Психологія праці

3. Зміст навчальної дисципліни

Модуль 1.

Змістовний модуль 1.

Тема 1. Предмет і завдання авіаційної психології. Психологічні особливості польоту. Загальні умови льотної діяльності. Особливості професійної діяльності в умовах польоту. Чинник льотної праці і психологічні реакції людини на політ.

Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.

- *Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.*

Опрацювання матеріалу лекцій. Формування питань до викладача.

Тема 2. Процеси сприйняття у польоті

Характеристика сприйняття і його вибірковості. Сприйняття простору, часу, руху. Індивідуальні особливості сприйняття.

Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.

- *Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.*

Опрацювання матеріалу лекцій. Формування питань до викладача.

Тема 3. Увага в діяльності пілота

Характеристика уваги при експлуатації літального апарату. Особливості уваги і формування якостей уваги необхідних пілотів.

Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.

- *Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.*

Опрацювання матеріалу лекцій. Формування питань до викладача.

Тема 4. Космічна психологія

Психологія людини в космосі. Космічна групова психологія. Синдром космічної адаптації. Характеристика праці космонавта. Режим праці і відпочинку. Рухова активність космонавта. Психологічні і соціологічні аспекти космічних польотів.

Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.

- *Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.*

Опрацювання матеріалу лекцій. Формування питань до викладача.

Модульний контроль 1

- *Форма занять: написання модульної роботи в аудиторії (за рішенням лектора допускається проведення у дистанційній формі).*

- *Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.*

Підготовка до модульного контролю.

Модуль 2.

Змістовний модуль 2.

Тема 5. Ілюзія і уявлення у польоті.

Характеристика ілюзій що виникають у польоті. Особливості льотних ілюзій. Профілактика ілюзій що виникають у польоті. Види уявлень у польоті.

Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.

- *Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.*

Опрацювання матеріалу лекцій. Формування питань до викладача.

Тема 6. Формування льотних навиків.

Особливості льотних навиків і процес їх формування. Психомоторні процеси у польоті.

Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.

- *Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.*

Опрацювання матеріалу лекцій. Формування питань до викладача.

Тема 7. Працездатність, стомлення і перевтома льотного складу.

Льотна працездатність. Стомлення, перевтома і неврози льотного складу. Профілактика льотної перевтоми.

Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.

- *Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.*

Опрацювання матеріалу лекцій. Формування питань до викладача.

Тема 8. Емоційно-вольова напруга у польоті.

Емоції в льотній діяльності. Індивідуальні особливості емоцій. Характеристика вольових процесів в авіакосмічній діяльності.

Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.

- *Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.*

Опрацювання матеріалу лекцій. Формування питань до викладача.

Модульний контроль 2

- *Форма занять: написання модульної роботи в аудиторії (за рішенням лектора допускається проведення у дистанційній формі).*

- *Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.*

Підготовка до модульного контролю.

4. Індивідуальні завдання

Не передбачено навчальним планом

5. Методи навчання

Словесні, наочні, практичні.

6. Методи контролю

Поточний контроль (теоретичне опитування й розв'язання практичних завдань), модульний контроль (письмова відповідь на 2 питання за розділами курсу) та підсумковий (семестровий) контроль (іспит).

8. Критерії оцінювання та розподіл балів, які отримують здобувачі

Складові навчальної роботи	Бали за одне заняття (завдання)	Кількість занять (завдань)	Сумарна кількість балів
Змістовний модуль 1			
Робота на лекціях	0	6	0
Робота на семінарських заняттях	0 ... 5	4	0 ... 20
Модульний контроль	0...30	-	0 ... 30
Змістовний модуль 2			
Робота на лекціях	0	6	0
Робота на семінарських заняттях	0 ... 5	4	0 ... 20
Модульний контроль	0...30	-	0... 30
Усього за семестр			0...100

Семестровий контроль (іспит) проводиться у разі відмови здобувача від балів поточного тестування й за наявності допуску до іспиту/заліку. Під час складання семестрового іспиту здобувач має можливість отримати максимум 100 балів.

7.2. Якісні критерії оцінювання

Необхідний обсяг знань для одержання позитивної оцінки:

- знати структуру й особливості психологічного знання;
- знати види та напрямки сучасної психології;
- знати принципи побудови навчання в психології.

Необхідний обсяг вмінь для одержання позитивної оцінки:

- розкривати зміст основних понять і категорій психології;
- застосовувати знання про особливості професійної діяльності психолога на практиці.

7.3 Критерії оцінювання роботи здобувача протягом семестру

Задовільно (60-74). При виконанні модульних контрольних робіт, без принципових помилок, виконано не менш ніж 50 % від загальної кількості

питань. Знати зміст основних понять навчальної дисципліни. Вміти за зразком наводити приклади втілення теоретичних знань в практичну площину при виконанні практичних завдань. Вміти за допомогою викладача (додаткові, уточнюючі запитання, допомога у формулюванні думки та т. ін.) розв'язувати задачі прикладного характеру.

Добре (75-89). При виконанні модульних контрольних робіт без помилок виконано не менш ніж 75 % від загальної кількості питань. Досконало знати зміст основних понять навчальної дисципліни. Вміти самостійно наводити приклади втілення теоретичних знань в практичну площину при виконанні практичних завдань. Вміти логічно, обґрунтовано пояснювати наявність зв'язку між ними (припустимі несуттєві помилки, які студент самостійно виправляє після додаткового уточнення з боку викладача). Вміти без суттєвої допомоги викладача розв'язувати задачі прикладного характеру.

Відмінно (90-100). При виконанні модульних контрольних робіт без принципових помилок виконано не менш ніж 90 % від загальної кількості питань. Досконало знати теоретичний матеріал навчальної дисципліни та вміти застосовувати його при розв'язанні практичних завдань. Відповіді теоретично обґрунтовані, логічні, з дотриманням культури мови.

Шкала оцінювання: бальна і традиційна

Сума балів	Оцінка за традиційною шкалою	
	Іспит	Іспит
90 – 100	Відмінно	Зараховано
75 – 89	Добре	
60 – 74	Задовільно	
0 – 59	Незадовільно	Не зараховано

8. Політика навчального курсу

Відпрацювання пропущених занять відбувається відповідно до розкладу консультацій, за попереднім погодженням з викладачем. Питання, що стосуються академічної доброчесності, розглядає викладач або за процедурою, визначеною у Положенні про академічну доброчесність.

10. Методичне забезпечення

Підручники, що видані викладачами кафедри

1. Тиньков, О. М. Інженерна психологія [Текст] : навч. посіб. / О. М. Тиньков. – Х.: Нац. аерокосм. ун-т “Харк. авіац. ін-т”, 2011. – 72 с.
2. Тиньков, О. М. Психологія праці [Текст] : навч. посіб. / О. М. Тиньков. – Харків : Нац. аерокосм. ун-т ім. М. Є. Жуковського «Харків. авіац. ін-т», 2018. – 64 с.
3. Тиньков, А. М. Эргономика: учеб. пособие / А. М. Тиньков. – Х.: Нац. аэрокосм. ун-т «Харьк. авиац. ин-т», 2010. – 73 с.
4. Садиков Г.Н. Психологическое содержание человеческого фактора в авиации. „Гуманітарний часопис – Харків, 2014 № 4 .

5. Копилов В.О. Садіков Г.М. Філенко І.О. Психологічна підтримка надійності льотної діяльності. Гуманитарний часопис – Харків, 2013 № 4. Електронний ресурс, на якому розміщено навчально-методичний комплекс дисципліни:
<https://library.khai.edu/catalog?mode=DocBibRecord&docid=51047071>

10. Рекомендована література

Базова

1. Тиньков, О. М. Психологія праці [Текст] : навч. посіб. / О. М. Тиньков. – Харків : Нац. аерокосм. ун-т ім. М. Є. Жуковського «Харків. авіац. ін-т», 2018. – 64 с.
2. Тиньков О.М., Фаворова К.М. Психофізіологічні стани операторів автоматизованих систем управління повітряним рухом; Класичний приватний університет. Теорія і практика сучасної психології: зб. наук. пр. 2019. № 6. Т. С. 96–100.
3. Тиньков О.М., Фаворова К.М. Метод и устройство для контроля психофизиологического состояния оператора по его речевому сигналу : Вісник Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова. Серія Психологія. 2016. Т. 21. Вип. 4 (42). С. 195-204
4. Тиньков О.М., Фаворова К.М. Процедура проведення психологічного професійного відбору : Класичний приватний університет. Збірник наукових праць «Теорія і практика сучасної психології». 2019. №3, Т. 1. С. 115-121. DOI <https://doi.org/10.32840/2663-6026.2019.3-1.21>;

Допоміжна

5. Садіков Г. М. Авиационная акмеология – перспектива развития авиационной психологии. Гуманитарний часопис, Харків, 2015, №3. С. 4-6.